

RIKSANTIKVAREN
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Stig Horsberg, 61 26 61 50

Uttalelse om bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljøer

Vi viser til deres brev av 8. mai 2024, vedlagt forslag til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø. Det er positivt at det nå vedtas en strategi for arbeidet med landbrukets kulturmiljø, og vi støtter intensjonen om å målrette og prioritere innsatsen fra kulturminnemyndighetene på dette området. Landbruksforvaltningen i kommunene forvalter betydelige tilskuddsmidler på miljøområdet, der også kulturminner og kulturmiljø er et viktig tema. Spesielt gjennom tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) gis det mye tilskudd til kulturminner/-miljø, først og fremst til bevaring og istandsetting av verneverdige bygninger og bygningsmiljøer. Strategien kan være et godt bidrag til å støtte opp under målrettet bruk av SMIL-midlene.

Vi vil gi noen få kommentarer til forslaget:

- Deltema 1:

Vi er enige i at den førindustrielle gårdens bygninger, enhetslåver og seterbygninger er naturlige å prioritere. Ikke minst er mindre bygninger utenfor gards- og setertun, der den private interessen for bevaring ofte er lav, svært utsatt for forfall. Samtidig er de meget viktige for landskapsopplevelsen og forståelsen av den historiske bruken av kulturlandskapet. Vi vil imidlertid peke på at det også er stadig færre intakte husmannsplasser uten større moderniserings-/ombyggingstiltak, og at de fleste av disse er i meget dårlig tilstand. Husmannsplassene er en svært viktig del av landbruks- og sosialhistorien i mye av Innlandet. Vi mener at dette er et bygningsmiljø som bør tas inn under dette deltemaet, på linje med f.eks. skogfinske gårder som strategien nevner.

Strategien tar til orde for å vurdere samordnet bruk av tilskuddsordninger for å stimulere til istandsetting, tilpasning, bruk og ombruk. Nettopp slik samordning har vært et tema i forvaltningen i en årrekke, men tross dette har en så vidt vi vet ikke funnet gode metoder for å samordne. I praksis er det også vanskelig å se hvordan slik samordning skal kunne gjøres mellom forskjellige suverene organisasjoner som forvalter ordninger med egne regelverk og prioriteringer.

- Deltema 2:

I Innlandet går en meget liten andel av tilskuddene til andre kulturminner/-miljøer enn bygninger. Det er behov for å finne måter å skape større engasjement, bevissthet og kunnskap om hvordan verdifulle kulturmiljøer kan sikres, settes i stand, tilrettelegges og vedlikeholdes. Dette er ofte komplekse oppgaver og krevende å planlegge, organisere og gjennomføre i privat regi. Et godt og lett tilgjengelig rådgivningsapparat kan være et virkemiddel for å øke aktiviteten og forbedre kvaliteten på kulturmiljøtiltak, på linje med den bygningsvernradgivningen som flere fylker har organisert. Dette kan antakelig koples til tiltaket «Velge ut jordbrukslandskap med store kulturmiljøverdier...» for å målrette slik veiledning og rådgivning.

Det pekes på at viktige kulturminneverdier i dyrka mark skades hvert år som følge av dreneringsarbeider, og dette koples til økte tilskuddssatser til drenering. Dreneringstilskuddene gis bare til tidligere drenert mark, og det skal ikke gis tilskudd der det kan medføre fare for skade på automatisk freda kulturminner. Dersom det er dokumentert at dette likevel skjer i noen vesentlig grad på tidligere drenert mark, er vi enige i at det er naturlig å se på rutiner og hjelpemidler i saksbehandlingen for bedre å vurdere faren for skade. Bedre prognoseverktøy for å identifisere risiko for skade kan være et nyttig verktøy. Vi slutter oss til at det må være tilstrekkelige økonomiske rammer for å kunne dekke kostnadene ved arkeologiske undersøkelser for mindre, private tiltak i jordbruket.

- Deltema 3:

Første del av avsnittet om interessenter og aktører er misvisende eller uklart skrevet. Privatpersoner eier 77 prosent av landets produktive skogareal. Selskaper og sameier eier 7,5 prosent, mens Statskog eier om lag 9,2 prosent. Øvrig produktiv skog eies av kommuner og allmenninger.

Ved skogbrukstiltak skal det ifølge forskriften om bærekraftig skogbruk tas hensyn til kulturminner. Avvirkning av skog skjer normalt uten offentlig saksbehandling, og det er skogeiers ansvar at bærekraftforskriften blir fulgt. Kunnskap om hvordan en kan gjenkjenne og ta hensyn til kulturminner er viktig for å kunne ivareta dette hensynet, og det har i lang tid vært tilgjengelig godt informasjonsmaterieell om temaet. Kurstilbud basert på dette materiellet vil være et godt tiltak for økt kunnskap. Det samme gjelder, som strategien sier, bedre kartlegging og mer presis kartfesting av kulturminner i skog.

Nyanlegg og omlegging av skogsveger er det skogtiltaket som har størst skadepotensial for kulturmiljø. Når det gjelder planlegging og godkjenning av slike veier, skal kulturminnemyndighetene etter forskriften om dette gis anledning til å uttale seg når veitiltaket kan berøre interesser innenfor deres ansvarsområder. Vi forutsetter at dette kravet blir etterlevd, og strategien sier ikke noe spesifikt om at dette er et problem. Det blir dermed litt uklart hva som ligger i tiltaket «vurdere handlingsrommet i regelverk og gjennomgå saksbehandlingsrutiner for tiltak i skog som kan skade automatisk fredete kulturminner».

- Generelt:

Strategien lister opp resultatmål for hvert deltema. Resultatmålene er relevante og retter seg mot viktige prioriteringer, men felles for de fleste av dem er at de er lite målbare dersom de

ikke operasjonaliseres videre i form av mer spesifikke parametere. Skal man faktisk måle resultater, må man ha definert et utgangspunkt eller en nåverdi som framtidig tilstand kan måles mot.

Med hilsen

(e.f.)

Stig Horsberg
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent